

4-зертханалық сабақ. **Windows операциялық жүйесін баптау**

Windows операциялық жүйесінің баптау мүмкіндіктері өте кең. Баптаудың мақсаты – амалдарды автоматтандыру және комфортты (жайлы) жұмыс ортасын құру арқылы тиімді жұмыс істеу жағдайын жасау. Негізгі бапталатын объектілер – басқару және әрлеу құралдары. Ал баптау құралдары: арнайы бума болып табылатын Іске қосу • Баптау • Басқару тақтасы (Пуск • Настройка • Панель управления) батырмалар тізбегімен шақырылатын Басқару тақтасы (Панель управления), *Windows*тың объектілер мәнмәтін (жанама) мәзірі және операциялық жүйенің сұқбат терезелері мен оның қосымшаларының басқару элементтері.

Деректерді енгізу-шығару құралдарын баптау. Пернетақтаны баптау. Тышқанды баптау. Операциялық жүйенің басқару мәнерін (стилін) баптау.

Windowстың әрлеу элементтерін баптау. Жұмыс үстелінің фонын (артқы әрлеуін) баптау. Экрандық заставканы (көркем суретпен безендірілген бетін) баптау. Windowстың әрлеу элементтерін баптау. Жұмыс үстелін әрлеудің қосымша құралдары. Пәрменді жұмыс үстелін әрлеу құралдары. Экран параметрлерін баптау. Видеоадаптер мен монитордың қасиеттерін баптау. Дыбыс тәсімдерін (схемаларын) баптау.

Windowстың басқару элементтерін баптау. Есептер тақтасын баптау. Бас мәзірді баптау. Қоржынның қасиеттерін баптау. Бумалар терезелерінің қасиеттерін баптау.

Windowстың автоматтандыру құралдарын баптау. Қосымшаларды (қолданбалы программаларды) автоматты түрде іске қосу. Файлдар типтерінің қасиеттерін баптау. Жіберу (Отправить) пәрменін баптау. Қатты дискіні тазалауды автоматтандыру. Қосымшаларды кесте бойынша іске қосу. Іздеу амалдарын автоматтандыру.

Қаріптерді (шрифтерді) баптау. Растрлық және векторлық қаріптер. Векторлық қаріптердің типтері. Қаріптерді орнату мен жоюдың жүйелік құралы.

Windowстың өзге баптаулары. Жүйелік сағат пен жүйелік күнтізбені баптау. Ғасырлар межесін ескеру. Ұлттық стандарттар мен форматтарды баптау.

Windowстың анықтама жүйесі. Сұхбаттық терезелердегі анықтама жүйесі. Мәнмәтіндік ақыл қосу (Контекстная подсказка). Windowстың анықтама жүйесін шақырудың классикалық амалы.

ТӘЖІРИБЕЛІК САБАҚ.

1-жаттығу. Тышқанның қасиеттерін баптау.

1. Қасиеттер: Тышқан (Свойства: Мышь) сұхбаттық терезесін (Іске қосу • Баптау • Басқару тақтасы • Тышқан батырмалар тізбегі көмегімен) ашыңыз.
2. Екілік шертудің орындалу жылдамдығы тақтасының тексеру аймағында екі рет шертіңіз. Элементтің екілік шерту кезінде жұмыс істеп бастап, ал арасына уақыт салып жеке жеке екі рет шерткенде іске қосылмайтынына көз жеткізіңіз.
3. Жылжыту әдісімен Жылдамдық жылжытқышын оң жақ ең шеткі шегіне апарыңыз. Бұл жағдайда екі рет шертуді құрайтын жеке шертулер арасындағы уақыт интервалының аса азайғанын және екі рет шертуді орындаудың өте қиындағанына назар аударыңыз.
4. Жылжытқышты сол жақ ең шеткі шекке апарып, жеке екі шертудің екілік шерту сияқты қабылданатынына көз жеткізіңіз.

5. Экспериментті түрде жылжытқыштың өзіңізге ыңғайлы орнын таңдаңыз.
6. Көрсеткіштің Параметрлер (Параметры) қыстырма бетін (вкладка) ашыңыз.
7. Көрсеткіштің Жылжу жылдамдығын тағайындаңыз (Задайте скорость движения) жылжытқышын сол жақ ең шеткі шекке апарып тышқанның сезімталдығын кішірейтіңіз. Пайдалану (Применить) батырмасын шертіңіз.
8. Тышқанның көрсеткішін шамамен экранның ортасына орнатыңыз. Білегіңізді үстелдің бетінен ажыратпай тышқанды солға-төмен – оңға-жоғары бағыттарында жылжытыңыз. Тышқанның көрсеткішінің экранның сол жақ төменгі және оң жақ жоғарғы бұрыштарына жетпейтініне көз жеткізіңіз.
9. Тышқанның көрсеткішінің Жылжу жылдамдығын тағайындаңыз (Задайте скорость движения) жылжытқышын оң жақ ең шеткі шекке апарып орналастырыз. Пайдалану (Применить) батырмасын шертіңіз.
10. Білегіңізді үстелдің бетінен ажыратпай, тышқанның көрсеткішінің экранның сол жақ төменгі бұрышынан оң жақ жоғарғы бұрышына дейін жеткізуге болатынына көз жеткізіңіз.
11. Экспериментті түрде жылжытқыштың өзіңізге ыңғайлы орнын таңдаңыз. Оның орнын әрбір өзгерткен сайын Пайдалану (Применить) пәрмендік (командалық) батырмасын қосуды ұмытпаңыз. Тиімді таңдау тышқанның нақты моделінен, үстелдің бетінде бос орынның болуынан және әдетке айналған жұмыс дағдысынан тәуелді болуы мүмкін.
12. Қасиеттер: Тышқан сұхбаттық терезесін жабыңыз.

Windows операциялық жүйесі әрбір тұтынушыға басқару органдарын жеке дара баптауға мүмкіндік береді. Оған қажетті құралдарды Басқару тақтасы терезесінен табуға болады.

2-жаттығу. Жұмыс үстелінің әрлеуін баптау, Проводникпен (Жетекшімен, Сілтеуішпен, Жол серікпен), Windowстың іздеу жүйесімен және Қоржынмен жұмыс істеу

1. Компьютерді іске қосып, операциялық жүйенің жүктелуінің аяқталуын күтіңіз. Тышқанның оң жақ батырмасымен Жұмыс үстелінің белгішелерден бос аумағында шертіңіз.
2. Жанама мәзірде Қасиеттер (Свойства) пунктін таңдаңыз – Қасиеттер (Свойства): Экран сұхбаттық терезесі ашылады. Жұмыс үстелі қыстырма бетін ашыңыз.
3. Фондық сурет тізімінен Жапон мотиві (Японский мотив) суретін таңдаңыз. ОК батырмасын шертіңіз. Жұмыс үстелі фонының өзгергеніне көз жеткізіңіз.
4. Жұмыс үстелінің қыстырма бетінде Орналасу (Расположение) ашылатын тізімінің көмегімен фондық суреттің орналасуын өзгерте отырып, 2-3пункттерді қайталаңыз. Ортасы бойынша (По центру), Төсеу (Замостить) және Созу (Растянуть) тәсілдерінің экранды әрлеуге қалай әсер ететінін анықтаңыз.
5. 2-3пункттерді фондық сурет ретінде Алаңсыз тыныштық (Безмятежность) объектісі мен Созу тәсілін таңдап, қайталаңыз.
6. Проводник программасын – Іске қосу • Программалар • Проводник – тізбегі көмегімен іске қосыңыз.
7. Проводниктен *Windows*тың іздеу жүйесін қосыңыз: (Түр • Шолушы тақтасы • Іздеу • Файлдар мен бумалар – Вид • Панели обозревателя • Поиск • Файлы и папки).

8. Іздеу жүйесі көмегімен Жұмыс үстелінің фондық суреттерінің қайда орналасқанын анықтаңыз. Ол үшін Файл атауының бөлігі немесе Файлдың толық атауы өрісінде объектінің атауын: Жапон мотиві, Іздеу өрісінде Локалдық дискілер пунктін таңдаңыз. Қосымша параметрлер бөлімінде Жүйелік бумалардан іздеу және Ішкі бумаларды қарап шығу жалаушалары таңдалғанына көз жеткізіңіз. Табу (Найти) пәрмендік батырмасын шертіп, іздеу үдерісін іске қосыңыз.
9. Жапон мотиві объекті табылғанда, іздеу нәтижелері тақтасында оның орналасқан жері – **\Windows** бумасы – көрсетіледі.
10. Табылған файлдың атауын тышқанның оң жақ батырмасымен шертіп, жанама мәзірден Объект орналасқан буманы ашу (Открыть содержашую объект папку) пәрменін (команда) таңдаңыз. Буманың ашылған терезесінен бұл және басқа фондық суреттердің және Жұмыс үстелі үшін дайындалған өрнектердің (әшекейлердің) қандай форматта сақталатынын қараңыз. Іздеу терезесін жабыңыз.
11. Сурет орналасқан буманың терезесін Жұмыс үстелінде Қоржынның белгішесі көрінетін етіп жылжытыңыз.
12. Жапон мотиві белгісін **\Windows** бумасының терезесінен Қоржын белгішесіне сүйреп апарыңыз. Жүйенің объектіні Қоржынға орналастырып, жою қажеттілігі туралы сұранысына қанағаттанарлық жауап беріңіз.
13. Буманың терезесін бүктеу батырмасын шерту жолымен (жаппай) ораңыз.
14. Қасиеттер: Экран сұхбаттық терезесінің Жұмыс үстелі қыстырма бетін ашыңыз (2-пунктті қараңыз).
15. Фондық сурет тізімінде Жапон мотиві суретінің жоқ екеніне көз жеткізіңіз.
16. Қоржынды оның белгішесін екілік шертіп, ашыңыз.
17. Жапон мотиві объектіні алдыңғы сақталған жерінде қайта қалпына келтіріңіз (объектіні таңдап, Файл • Қалпына келтіру пәрменін орындаңыз).
18. Қасиеттер: Экран сұхбаттық терезесінің Жұмыс үстелі қыстырма бетін ашып, Фондық сурет тізімінде Жапон мотиві суретінің бар екеніне көз жеткізіңіз.
19. Ашылған барлық терезелерді жабыңыз.

Жұмыс үстелін әрлеу үшін қолданылатын фондық суреттер мен басқа объектілердің файлдарын \Windows бумасынан табуға болады. Объектілерді осы бумада орналастыра отырып, біз Қасиеттер: Экран сұхбаттық терезесінде қандай элементтерге қол жетімді, соларды басқара аламыз. Операциялық жүйені әрлеу үшін қажетті объектілердің (мысалы, дыбыстық клиптердің файлдарының) қайда екенін білмеген жағдайларда жүйелік іздеу құралдарын қолдануға болады. Әрлеу элементтерін әрлеу құралдарына қосу амалдары негізінен файлдық амалдар болып табылатындықтан, оларды Проводник программасының көмегімен немесе компьютерде орнатылған басқа файлдар диспетчерінің көмегімен жүзеге асыруға болады.

3-жаттығу. Қосымшаларды (қолданбалы программаларды) автоматты түрде іске қосу.

1. Компьютерді тоққа қосып, операциялық жүйенің жүктелуінің аяқталуын күтіңіз.
2. Проводник программасын – Іске қосу • Программалар • Проводник – тізбегі көмегімен іске қосыңыз.

3. Проводниктің сол жақ тақтасынан \Бас мәзір \Программалар\Автожүктеу – (\Главное меню\Программы\Автозагрузка) – бумасын іздеп, табыңыз. Оны ашыңыз және оң жақ тақтадан автоматты түрде жүктелетін қосымшалардың жарлықтарын қарап шығыңыз. \Автожүктеу бумасының сол жақ тақтада орналасқан жерін есте сақтап қалыңыз.
4. Сол жақ тақтада \Windows\System32 бумасын ашыңыз. Оң жақ тақтадан Есептеуіш (Калькулятор – Calc.exe) программасының белгішесін іздеп, табыңыз. Қажет болған жағдайда айналдыру желектерін қолданыңыз. Егер Calc.exe объектісін іздегенде қиындықтар туындаса, онда объектіні атауы бойынша сұрыптау режимін қосыңыз (Түр • Белгішелерді реттеу • Атау – Вид • Упорядочить значки • Имя).
5. Арнайы орнын ауыстырып жылжыту әдісімен (тышқанның оң батырмасын басып отырып) Calc.exe қосымшасының белгішесін Проводниктің оң жақ тақтасынан сол жақ тақтасына алмастырыңыз. Эксперименттік жолмен жылжып ауыстырылатын белгіше тақтаның шетіне жақындатылғанда сол жақ тақтаның мазмұны автоматты түрде айналдырылатынына көз жеткізіңіз. Тышқанның батырмасын жібермеңіз.
6. \Автожүктеу бумасының белгішесін іздеп, тауып, оған ауыстырылып жылжитын белгішені апарыңыз. Белгішені жылжытып апарғаныңыздың дәлдігі туралы белгішеге жазылған есімшенің (надпись) түсін өзгертуі фактісі куәлік етеді. Жылжытып апаруды орындап, тышқанның батырмасын босатыңыз және ашылған арнайы орнын ауыстырып жылжыту мәзірінде Жарлық құру пунктін таңдаңыз.
7. \Автожүктеу бумасын ашыңыз. Онда Калькулятор программасы жарлығының пайда болғанына көз жеткізіңіз.
8. Операциялық жүйемен жұмысты аяқтаңыз және компьютерді өшіріңіз.
9. Компьютерді тоққа қосып, операциялық жүйенің жүктелуінің аяқталуын күтіңіз және Калькулятор программасының автоматты іске қосылғанына көз жеткізіңіз.
10. Кез келген тәсілмен \Автожүктеу бумасының терезесін ашыңыз және Калькулятор программасының жарлығын жойыңыз.

Операциялық жүйенің жүктелуі аяқталғаннан кейін жарлықтары арнайы Автожүктеу бумасында орналасқан қосымшалардың автоматты іске қосылуы жүзеге асады. Қосымшалардың автоматты іске қосылуын басқару бұл буманың жарлықтармен толықтырылу жолымен орындалады.

4-жаттығу. Файлдар типтерінің қасиеттерін өзгерту.

1. Тышқанның оң батырмасымен Менің компьютерім белгішесін шертіңіз. Жанама мәзірде Ашу (Открыть) және Проводник пункттерінің бар екеніне көз жеткізіңіз. Екі пункттің де әрекеттерінің әсерін тексеріңіз. Бірінші жағдайда буманың терезесінің ашылатынына, ал екінші жағдайда – Проводник терезесінің ашылатынына және оның оң жақ тақтасының буманың терезесімен бірдей екеніне көз жеткізіңіз.
2. Жанама мәзірде Ашу пунктінің жартылай қалың түске боялғанына көз жеткізіңіз және оны үнсіз келісім бойынша (Менің компьютерім белгішесін екі рет шерткенде) тура осы әрекеттің орындалатыны жайлы фактімен салыстырыңыз. Бұл жаттығудың мақсаты – осы әрекетті өзгерту.
3. Буманың қасиеттері сұхбаттық терезесін ашыңыз: (Іске қосу • Баптау • Басқару тақтасы

- Буманың қасиеттері – Пуск • Настройка • Панель управления
- Свойства папки).

4. Файлдардың типтері қыстырма бетін ашыңыз.

5. Файлдардың тіркелген типтері (Зарегистрированные типы файлов) тізімін айналдырып шығып, одан Бума (Папка) объектісін табыңыз.

6. Қосымша (Дополнительно) пәрмендік батырмасын шертіңіз – Файлдар типтерінің қасиеттерін өзгерту (Изменение свойств типа файлов) сұхбаттық терезесі ашылады.

7. Әрекеттер (Действия) тізімінде Open (Ашу – Открыть) и Explore (Проводникте ашу – Открыть в Проводнике) бумаларында орындалатын екі әрекет сипатталғанына көз жеткізіңіз. Сондай-ақ, Open (Ашу – Открыть) әрекетінің үнсіз келісім бойынша таңдалған болып саналатынына және жартылай қою етіп боялғанына да көз жеткізіңіз.

8. Explore (Проводникте ашу – Открыть в Проводнике) әрекетін ерекшелеп, Үнсіз келісім бойынша (По умолчанию) батырмасын шертіңіз.

9. Сұхбаттық терезелерді жабыңыз.

10. Жұмыс үстелінде Менің компьютерім белгішесін екі рет шертіңіз де, Менің компьютерім терезесінің бума терезесінде емес, Проводникте ашылатынына көз жеткізіңіз.

11. \Менің компьютерім бумасын екі рет шертіп ашыңыз. Оның да Проводникте ашылатынына көз жеткізіңіз. Егер Жұмыс үстелінде басқа бумалардың да белгішелері (жарлықтары) бар болса, бумалардың қасиеттерін өзгертудің оларды да шарпығанына көз жеткізіңіз.

12. 3-9 пункттерінің әрекеттерін қайталап, бумалар қасиеттерінің баптауларын қайта бастапқы қалпына келтіріңіз.

Файлдар типтерінің қасиеттерін өзгерте отырып, біздер осы типпен орындалатын (қарап шығу үшін ашу, түзету үшін ашу, ойнату үшін ашу және т.б.) әр түрлі әрекеттерді тағайындай аламыз. Сәйкес баптаулар Бумалардың қасиеттері (Свойства папки) сұхбаттық терезесінің Файлдар типтері (Типы файлов) қыстырма бетінің көмегімен орындалады. Әрекеттердің біреуі үнсіз келісім бойынша тағайындалуы мүмкін – ол объектінің белгішесін екі рет шерту арқылы орындалады. Басқа әрекеттерді жанама мәзірдің көмегімен орындауға болады.

Өзіндік жұмыс

Тапсырма. Проблемалық сұрақтарды шешу үшін Анықтама жүйесін қолдану. Windows операциялық жүйесі бір компьютерде бірнеше тұтынушының қауіпсіз жұмыс істеуі мүмкіндігін қамтамасыз етеді. Тұтынушының қалай тіркелетіні, оның қосылуы, жасырын ақпаратты қорғау және тұтынушыны ауыстыру туралы можно узнать с помощью справочной системы Windowстың анықтама жүйесі арқылы білуге болады.

1. Анықтама жүйесін іске қосыңыз Запустите справочную систему (Іске қосу • Анықтама және қолдау – Пуск • Справка и поддержка).

2. Іздеу құралдарының көмегімен бір компьютер алдында бірнеше тұтынушының жұмыс істеуі туралы жазылған мақалаларды іздеп, табыңыз.

3. Іздеудің бастапқы нәтижелерін пайдаланып, ең тиімді іздеуді қамтамасыз ететін түйін сөздерді табуға тырысыңыз. Анықтама жүйесінің орыс сөздерінің септік жалғауларын әрқашан дәл олдана бермейтінін ескеріңіз.

4. Бір компьютерді бірнеше тұтынушының пайдалану қағидалары туралы қысқаша есеп дайындаңыз.